

Zee geleden had, werden door de Engelsen geheim gehouden en derhalve werden de Duitse berichten daaromtrent door de meesten als propaganda beschouwd. Men kon zich eigenlijk slechts oriënteren aan de hand van de plaatsen die, ook blijkens de Engelse communiqué's, nu eens veroverd en dan weer prijsgegeven werden. Wie had tevoren ooit van Tobroek, El Agheila, Gazala gehoord? Nu wist men precies waar ze lagen. Men haakte naar de dag waarop de Britse bondgenoot de hinderlijke Rommel, die blijkbaar een kundig veldheer was, uit Noord-Afrika weggebezemd zou hebben. In november leek het te lukken, maar neen: twee maanden later had Rommel de helft van het terrein dat hij prijsgegeven had, weer heroverd. Dat was een duidelijke, ja pijnlijke weerlegging van alle optimistische verwachtingen.

Misschien is in bezet gebied het psychologisch effect van de berichten omtrent het Engelse luchtoffensief tegen Duitsland daarom zo groot gebleven omdat bij die berichten van geen duidelijke weerlegging sprake kon zijn. De fantasie kon er zich onbelemmerd meester van maken en die fantasie vond ook voedsel in de herinnering aan het bombardement van Rotterdam op 14 mei '40. Hoorde men 's nachts Engelse bommenwerpers op weg naar Duitsland, dan kon men zich haast niet anders voorstellen dan dat deze in de Duitse steden een verwoesting teweeg zouden brengen welke op zijn minst van dezelfde orde van grootte zou zijn als die welke de Maasstad getroffen had. De bemoediging die van het motorengeronk van de toestellen der *Royal Air Force* uitging, kon men eigenlijk niet missen: het was een hoorbaar bewijs dat Engeland doorvocht en dat, zo meende men, Duitsland zwaar geteisterd werd. 'Ik zit mezelf juist af te vragen waar de *RAF* toch blijft en meteen, kwart over tien, daar hoor ik', schreef begin '42 een inwoner van Kampen in zijn dagboek, 'het eerste geronk van Britse bommenwerpers. 'Meneer', zei iemand maanden geleden tegen me, 'als ik 's avonds in bed lig en ik hoor ze overkomen, de Engelsen, dan is 't net of ik ze 't Wilhelmus hoor zingen!'¹

★

In feite hadden, ook in '41, de Britse bombardementen op Duitsland niet veel om het lijf.

In januari had *Bomber Command* van de *Royal Air Force* instructie gekregen, de zeventien Duitse installaties voor de productie van synthetische benzine systematisch aan te vallen. Acht lagen er te ver weg maar als men de negen

¹ A. van Boven: *Jan Jansen in bezet gebied*, p. 109.